

Somogyi Hajnalka

TEOTWAWKI*

Kaszás Tamás: *Pán-Periféria tárgyemlékei* (*tu-fa antropológia*)

📍 **Platán Galéria, Budapest**
📅 **2013. január 31 – március 15.**

Van egy könyv, Viktor Pelevin írta, *Az agyag géppuska* a címe. Először éppen Tamástól hallottam róla, 2003-ban, a Stúdió Galériában, ahol az ő és Loránt Anikó közös kiállításában üldögtünk.

A könyv főszereplője Pjotr Pusztá, kommunista költő, aki a kilencvenes évek Moszkvájában egy elmegyógyintézetben tengeti napjait. Álmában viszont ő Petyka, aki a híres Csapajev komisszáriaként kalandozik az 1917 utáni orosz polgárháborús években – tehát a könyv főszereplője Petyka, a katona, aki álmában egy huszadik század végi moszkvai idegszanatórium ápolója.

Ez olyasmi, mint amikor Csung-ce azt álmodta, hogy pillangó, illetve amikor a pillangó azt álmodta, hogy ő Csung-ce.

2013 telén Tamás stúdiójában jegyzetelve felrémlett ez a régen olvasott Pelevin könyv, mivel az akkor készülő és most itt látható kiállítás egy gyanúsán hasonló

konstrukciót vetített elém. Eszerint van Tamás, a volt zöld aktivista és házfoglaló, aki ma Horányban él élet- és gyakran alkotótársával, Anikóval és két fiúgyermekkel, modernista madáretetőt barkácsol, a termelésből régen kiszorult ún. ínségeledeket természet és készíti, és időnként propagandisztikus plakátokkal szórja meg Budapestet vagy szülőföldjét, ex-Sztálinvárost. De mostanában inkább azt tervezi, hogy csatlakozik egy permakultúra szövetkezéshez, és ezzel végképp maga mögött hagyja korábbi agitáló és exhibicionista működését.

Szóval ez a Tamás, amikor álmodik, antropológus, neve mondjuk Tibor, aki valamikor a távoli jövőben egy letűnt kultúra tárgyi emlékeit rendezgeti kiállításra. Amolyan néprajzi tárlattá. A civilizáció, amellyel foglalkozik, azért omlott össze, mert rövidlátóan felélte a fenntartásához szükséges természeti erőforrásokat. Vízet, olajat. Mivel nem nagyon tudja, melyik emlékek mi a jelentősége, kapcsolódásaik pedig összetettek és nem mindig tisztázottak, a makacsul

* A kiállítás megnyitón elhangzott szöveg szerkesztett változata.

KASZÁS TAMÁS
Pán-Periféria tárgyemlékei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest
Zászló- és virágtartó (dekor-dizájn), 2012
© Fotó: Rosta József

KASZÁS TAMÁS
 Pán-Periféria tárgyelemékei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest,
 Zászló- és virágtartó (dekor-dizájn) részlet, 2012
 © Fotó: Rosta József

KASZÁS TAMÁS
 Pán-Periféria tárgyelemékei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest,
 Egy mozgalom relikviái (Pangea készlet), 2011
 © Fotó: Rosta József

újra és újra felmerülő, archetipikusnak tűnő motívumokat kiállításai során mindig újracsoportosítva, többféle formátumban is kirakja: vázlatrajzok, printek, kiegyenesített kaszákról, fásításról, mozaikok, stenciles minták az őskontinensről; fotók, videók; tárgyak alumíniumból, horganyzott vasból, olcsó fából. Időnként furcsa egyezésekre is bukkan: pl. egy, feltehetően növénytermesztéshez használt mongol jurtára egy horányi illetőségű kertben, amely a gyűjtésből származó faliújság léceihez megszólalásig hasonló építőelemekből készült.

Tibor tehát kutat és jegyzeteket készít egy közeljövőben megírandó, nagyszabású tanul-

mányhoz, amelyben megkísérli majd felvázolni az érdeklődését lebilincselő letűnt kor életét és kultúráját. Minden, amit mi itt a gyökeres változások hosszú évszázadaiként vagyunk hajlamosak érzékelni – újkor és legújabb kor, modernizáció, iparosodás és poszt-fordizmus, szocializmus, kapitalizmus és a közeljövőben várható összeomlás különböző forgatókönyvei – számára csupán egy pillanat, egyetlen fejezet, amelyen belül az alcímek is alig különíthetők el. Még nagyon az elején tart...

Jegyzeteiben említést tesz a huszita parasztmozgalmakról és a Dózsa-féle felkelés kiegyenesített kaszájú harcosairól, különösképpen egy bizonyos Derkovitstól fennmaradt ábrázolások alapján; leírja, hogyan találták meg nemrég egy Alfred Wegener nevű sarkkutató asszisztensének jégbe fagyott holttestét az egykori Grönlandon, és vele együtt Wegener naplóját, benne az egykor volt őskontinens, Pangea létezésének kétségbevonhatatlan bizonyítékaival; és ír egy könyvről, Tamkó Sirató Károlytól, a címe *A három úrsziget*, amely arról szól, hogy az emberiség, féltreve

KASZÁS TAMÁS
Pán-Periféria tárgyelemékei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest; Délibáb, 2013
© Fotó: Rosta József

ellentéit, közös ellenség és cél felé fordulva egyetlen Úrharcsozövetségbe tömörül, melynek központja éppen a Pangeának keresztelt, egykor Grönlandként ismert szigeten van.

Nézegeti egy bizonyos Goncsarova darabos parasztábrázolásait, amelyek a régmúlt korok és a nép művészetét egyesítik a modern absztrakt törekvésekkel, és megsárgult fotókat hatalmas hadihajókról, amelyeknek káprázatos mintázatában a modern absztrakt törekvések egyesülnek a katonai kamuflázsokkal.

Azután feljegyzéseket lapozgat az ún. népi tudományról, amelyet az erőforrások apadásának kezdetén zöld aktivisták kezdtek kutatni, a túlélés módszereit keresve, valamiféle do-it-yourself szellemiség jegyében; egy Thoreau nevű remetéről, aki erdei kalyibájában mindezt a gyakorlatban is kipróbálta, és közben az igazságtalan kormányzással szembeni civil engedetlenség fontosságáról írt; és egy Moholy-Nagy nevű tanárról is, aki azt tartotta az oktatás legfontosabb feladatának, hogy mindenkit hozzásegítve biológiai egyensúlyának és benső késztetéseinek megtalálásához, szelet-emberekből egész embereket neveljen.

Olvas a permakultúráról, amellyel a letűnt kor emberei igyekeztek visszatalálni a természetes ökológiai folyamatokkal való együttműködéshez, a megapoliszokba áramló nincstelen tömegéről, akiknek falvait, földjeit elmosta a víz és letarolták a ciklonok, valamint egy bizonyos J. G. Ballard beszámolóját arról, hogy miként vont a tengeri szennyeződés hermetikus borítást az óceánokra, s így az esőzés hiánya az emberiség maradványait az utolsó cseppek kinyerésének reményében tengerparti nyomortelepekre szorította. Filmeket néz a sivatagos tájban roncsautókon és motorokon száguldozó őrlétekről, akiről olaj és könnyörület híján lassacskán lefoszlik a civilizáció; egy Afrikában kultikus tárgyként tisztelt üdítőitalos üvegről; meg kéregényeket egy Yona Friedman nevű UNESCO-munkatársról, amelyek a nehéz körülmények közötti önfenntartás módszereit terjesztették az egykor volt világ különböző pontjain.

Különösen felkelti az érdeklődését az a maga korában nem túl népszerű, ám később igazolást nyert, kb. huszadik századi elmélet, amely szerint miközben mindenki az akkori civilizáció ún. legfejlettebb, high tech formáinak megvalósítására törekszik, a jövőbe vezető utat valójában a városok határain gyorsan növekvő bádorgvárosok életmódja mutatja meg.

Cormac McCarthy leírása egy fiúról és az apjáról, akik Ballardhoz hasonlóan szintén az óceán felé tartanak az örökös sötétségben és hamuesőben, egy bevásárlókocsiban tolva minden tulajdonukat, őszintén megrázza; egy lelet azonban, egy Krzysztof Wodiczko-gyártmányú jármű, amely valóban egy ilyen négykerekű fémkosárból készült, igazolni látszik a történetet.

Az etimológiailag levezethetetlen, a kétezres évek elején elterjedt TEOTWAWKI kifejezésről sokáig azt gondolja, hogy a hopi indiánok *Koyaanisqatsi* című kultuszfilmjének folytatása, míg rá nem jön, hogy angol betűszó, kibontva – *The End Of The World As we Know It* – és a legkülönbözőbb kollapszista elméletek gyűjtőneve. Végül a sehova sem vezető problémakört azzal a megfigyeléssel zárja le, amelyet egy Erdély Miklós nevű tudósnál talált: „Kísérel meg felmérni korod ostobaságát olymódon, hogy a pillanatnyi általános szemléleti szinten elképzelsz valamilyen jövőt: elképzelésed úgy fog arányulni a megvalósuláshoz, mint a régi elképzések a megvalósult jelenhez. Ez az arány a mindenkori korlátoltságot híven mutatja.”

Késő van. Még sok munka van hátra és sok az egymásnak ellentmondó adat, de Tibor mára befejezi a munkát. És amikor végre elalszik, azt álmodja, hogy ő Tamás, aki emberek gyűrűjében áll egy fehér térben, és bár nem ő beszél, mégis minden szem rá szegeződik.

KASZÁS TAMÁS
Pán-Periféria tárgyelemélei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest
c.n. (kollapszista faliújság), részlet, 2009–2013
© Fotó: Rosta József

KASZÁS TAMÁS
Pán-Periféria tárgyelemélei (tu-fa antropológia), 2013, Platán Galéria, Budapest
© Fotó: Rosta József

